

Fair Play FM Jakso 5: Anti-gender-liikehdintä – uhka kaikkien urheilulle

Jakson litteroinnin eli tekstiversion pääset lukemaan tästä:

Puhujat:

Aino Raiskinmäki = AR

Salla Kajanmaa = SK

Anniina Vainio = AV

AR

Kuvittele, että olet olympiavoittaja – maailman paras omassa lajissasi. Olet ammattiurheilija ja treenannut vuosikausia saavuttaaksesi nykyisen huipputasosi. Mutta kun alat menestyä, julkisuudessa aletaan käydä vihamielistä keskustelua sukupuolestasi. Voiko nainen muka lyödä noin kovaa? Sinua syynätään, syytellään ja yksityisasioitasi levitellään mediassa ympäri maailman. Näin kävi algerialaiselle nyrkkeilijälle, olympiavoittaja Imane Khelifille. Hänet suljettiin ulos lajiliitto World Boxingin kilpailuista siihen asti, että virallinen sukupuolitestit on suoritettu. Mitä Khelifin kohtelu kertoo urheilun maailmasta nuorille urheilijoille, harrastajille tai sukupuolivähemmistöön kuuluville henkilöille?

Tämä on Fair Play FM, podcast-sarja, jonka Finlands Svenska Idrott, Naisjärjestöjen Keskusliitto sekä Suomen Työväen Urheiluliitto TUL -järjestöt julkaisevat yhteistyössä. Sarja liittyy kaksikieliseen Hållbar Idrottsförening / Vastuullinen urheiluseura -verkostoon, joka tarjoaa tietoa ja vertaistukea urheiluseurojen vastuullisuustyölle. Vuosien 2024–2025 aikana sitä on laajennettu yhteistyössä TUL:n kanssa.

Tässä viisiosaisessa sarjassa pohdimme urheilua ja liikuntaa eri näkökulmista, kuten anti-gender-liikehdinnän, ympäristön, hyvän hallinnon, turvallisuuden ja antidopingin osalta.

Tässä jaksossa käsittelemme anti-gender-liikehdintää ja miten tämä ideologia vaikuttaa ja näkyy urheilumaailmassa. Meillä on täällä keskustelemassa Naisjärjestöjen Keskusliiton Anniina Vainio.

AV

Moikka.

AR

Sekä Salla Kajanmaa.

SK

Moi.

AR

Minä olen Aino Raiskinmäki, TUL ry:n viestintäkoordinaattori.

No, aloitetaan siitä, että mitä tällä anti-gender-termillä oikein tarkoitetaan. Haluatko sä Anniina aloittaa?

AV

Anti-gender-termillähän viitataan tällaiseen liikehdintään, ideologiseen suuntaukseen, jossa eri tahot vastustavat aktiivisesti sukupuolten tasa-arvoa, naisten ja tyttöjen oikeuksia, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia. Aina ei välttämättä käytetä tätä anti-gender-termiä. Voidaan puhua vaikka ihmisoikeuksia tai tasa-arvoa vastustavasta liikehdinnästä.

AR

Mikä tätä anti-gender-liikehdintää taustoittaa? Mistä tää, voiko sanoa, että syntyy?

AV

No siis tämä anti-gender liikehdintähän, tämä ei ole mikään yksittäinen liike, vaan tämä on iso joukko eri toimijoita, joita yhdistää tällainen konservatiivinen agenda. Tässä on nationalisteja, populistteja, uskonnollisia toimijoita, äärioikeistolaisia toimijoita. Tämä on semmoinen strateginen liittoutuma yhteisen tavoitteen puolesta. Tämä on maiden rajat ylittävä verkosto. Tämä on tosi hyvin rahoitettu. Voisin sen verran vielä sanoa, että tässä ei ole kyse ikään kuin ainoastaan tasa-arvon ja ihmisoikeuksien vastustamisesta, vaan tämä on liberaalin demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen vastustamista. Tässä on laajempi poliittisen ja arvojärjestelmän muutos se iso ajava voima.

AR

Tuleeko teille kummallekaan mieleen esimerkkejä esimerkiksi täältä Suomesta? Onko täällä jotain sellaisia liikkeitä tai vaikka yhdistyksiä, joiden toiminnassa tämä liikehdintä näkyy jotenkin enemmän?

SK

No tavallaan anti-gender-toimijoita on sillä lailla hankala määritellä, että heidän ei identifioitu anti-gender-toimijoiksi. Tämä on vähän sama asia kuin rasistit harvoin kommentoi äänekkäästi olevansa rasisteja. Mutta tämä ehkä näkyy Suomessa sellaisissa nimenomaan konservatiivisissa ja ehkä kristillisissä piireissä. Ja yksi esimerkki, josta me voidaan todeta, että joka on suoraan saanut rahoitusta esimerkiksi Amerikasta näiltä anti-gender-toimijoilta on Aito avioliitto ry.

AR

Eli me puhutaan tällaisesta hyvinkin laajasta ja monisyisestä aiheesta. Eli rakennetaan vähän se silta sinne urheilun piiriin, että koska tämä on niin moninainen asia, niin se näkyy myös esimerkiksi liikunnassa ja urheilussa. Me sivuttiin alussa Pariisin olympialaisten aikaan esille nousutta Imane Khelifin, eli tämän algerialaisnyrkkeilijän tapausta. Ja sitten taas vastaavia esimerkkejä keskustelukulttuurin ja toimenpiteiden koventumisesta ollaan nähty tänä vuonna esimerkiksi yleisurheilussa, jossa otettiin aika lailla pikavauhtia käyttöön naisille pakolliset sukupuolitestit. Tämä aihe kilpistyykin nyt etenkin transurheilijoiden asemasta käytävään keskusteluun. Esimerkiksi vihamieliset asenteet ovat kasvaneet erityisesti Yhdysvalloissa, jossa

presidentti Donald Trump allekirjoitti alkuvuodesta määräyksen, jonka tarkoituksena on estää transnaisia kilpailemasta tyttöjen ja naisten urheilussa. Mitä me voidaan tehdä, että me voidaan vastustaa anti-gender-liikehdintää urheilun parissa?

SK

Ehkä ihan alkuun on pakko todeta, että niin kuin sä sanoitkin, niin tämä aihe monessa yhteydessä, tällä hetkellä tasa-arvokeskustelu kilpistyy transnaisiin erityisesti. Mutta meidän täytyy erottaa tässä se, että urheilussakin puhutaan transnaisista uhkana naisten urheilulle. Mutta tässä ei nyt oikeasti ole kyse naisten oikeuksista, vaan tässä on kyse nyt semmoisesta uudenlaisesta järjestyksestä, joka halutaan tuoda myös urheilun maailmaan. Ja nyt he aloittaa näistä transnaisista, mutta ei se siihen tule päättymään. Yhdysvalloissa se näkyy nyt kärjekkäämmin, kun heillä on presidenttinä ihminen, joka tietämättä yhtään asioista tekee tällaisia määräyksiä, niin se on nyt esimerkkivaltio siitä, että miten pitkälle voidaan mennä, kun päättäjät, joka ei ilmeisesti ole kovin urheiluihminen itsekään tai ainakaan ymmärrä urheilun maailmaa siinä määrin, tekee tällaisia päätöksiä. Saatika sitten sukupuolen tasa-arvon maailmaa.

AV

Nimenomaan tässä on ehkä, jos puhutaan Yhdysvalloista ja heidän presidenttinsä toimista, niin hän ei missään nimessä ole tunnettu tasa-arvon ystävänä tai naisten oikeuksien kannattajana, mutta yhtäkkiä kun päästään tähän urheiluun, niin hänestä kuoriutuu suuri tasa-arvoinen naisten oikeuksien ystävä. Tämä on ehkä tyypillistä tälle keskustelulle, kun me puhutaan transhenkilöiden ja intersukupuolisten henkilöiden oikeudesta osallistua urheiluun, niin tässä on huomionarvoista se, että tämä on oikeastaan ainoa asia, mistä he puhuvat. He eivät muuten ole tasa-arvon asialla, he eivät osoita minkäänlaista kiinnostusta naisten urheiluun tai siihen liittyviä epäkohtia kohtaan, esimerkiksi arvostuksen puutetta, näkyvyyden puutetta, rahoituksen puutetta, palkkaepätasa-arvoa. Tämä on ainoa asia, mikä heitä kiinnostaa ja he oikeastaan edistävät tällä vaan sitä konservatiivista agendaansa siellä urheilun maailmassa.

AV

Tästä näkökulmasta on ehkä mielenkiintoista pohtia sitä, että jos urheilu oikeasti haluttaisiin järjestää sillä lailla, että vain fysiologisesti tasavertaiset yksilöt kilpailisivat toisiaan vastaan, niin kaikilla urheilijoillahan tulisi olla täysin samat edellytykset, fysiologiset ja geneettiset ominaisuudet. Ja se, että me suljetaan trans- tai intersukupuoliset henkilöt ulos urheilusta, niin sehän ei tee urheilusta tässä mielessä reilua. Siellä on niitä muita ominaisuuksia, jotka erottaa kilpatasolla ja muutenkin urheilussa urheilijoita toisistaan, jos me mietitään esimerkiksi sitä, onko urheilu globaalisti tasa-arvoista, onko globaalin etelän ja globaalin pohjoisen urheilijoilla tai urheilun pariin haluavilla ihmisillä tasavertaisia mahdollisuuksia päästä sinne urheiluun, tasavertaisia mahdollisuuksia edistyä siinä, kilpailla. Me voidaan myös ottaa tällainen sosiaalinen oikeudenmukaisuus sekä globaalilla että kansallisella tasolla tähän keskusteluun. Mistä me oikeastaan puhutaan, kun me puhutaan reilusta urheilusta tai reilusta pelistä?

AR

Ja ehkä itse vielä, vaikka me TUL:ssa tehdään töitä matalan kynnyksen liikkumisen ja harrasteliikkumisen edistämiseksi, niin itsellä se pelko on se, että urheilussakin ollaan hyvin

sääntöorientoituneita. Ihan jo vaikka lajin luonteeseen kuuluu se, että noudatetaan niitä ohjeita, mitkä tulee ylätasolta, että ne lähtee myös valumaan liian alas. Nythän nämä esimerkit, joita julkisuudessa on nostettu, esimerkiksi tämä niin sanottu sukupuolikohu nyrkkeilyssä ja muut, niin nehan tulee ihan sieltä absoluuttiselta huipulta, kun se kuitenkin koskettaa vain pientä prosenttia, jos ei promillea, siitä kokonaisvaltaisesti, siitä liikunnan harrastamisesta ja urheilemisesta myös.

SK

Ja voidaan kysyä, onko huippu-urheilijat mitenkään verrattavissa sitten tavallisiin ihmisiin, että hehän on jo itsessään tavallaan erillisiä yksilöitä ja he on päässyt niin pitkälle siksi, että heillä on ne fyysiset ja muut ominaisuudet, että sitten siihen verrattuna. Mutta liittyen tuohon harrastelijuuteen, niin mitä esimerkiksi tämä tavallaan sitten, tämä tällainen tietynlaisten ihmisten ulos sulkeminen huippu-urheilusta luo niille, jotka lähtee harrastamaan, että sitten se, että kuinka paljon se kannustaa sua lähtemään harrastamaan, jos on tiedossa heti alusta asti, että ei ole mahdollisuuksia esimerkiksi päästä kilpailemaan tai ei ole mahdollisuuksia ikinä edetä huipulle, kun kuitenkin urheilijat on aika kunnianhimoisia. Ja etenkin yksilöurheilussa, mihin tämä transkysymys vahvasti kilpistyy, puhutaan ihmisistä, jotka on todella tavoitteellisia ja yksilökeskeisiä, haluavat pärjätä. Ja jos heillä ei ole mahdollisuutta pärjätä tiettyä pistettä pidemmälle, niin lähtekö ollenkaan mukaan. Eli tämä voi näkyä ihan siinä, ketä otetaan tai kuka lähtee harrastamaan. Ja harrastuksistahan ne sitten tulee, ne huipputasonkin ihmiset.

AV

Just näin. Ja nythän tiedetään jo tutkimuksista, että translapset harrastavat muita lapsia vähemmän urheilua, koska he kokevat sitä stigmaa ja ulos sulkemista. Vaikka lapsesta tai nuoresta ei tulisikaan huippu-urheilijaa, niin urheiluhan tarjoaa lapsille ja nuorille monenlaisia elämyksiä ja kokemuksia ja taitoja ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja jos nämä translapset ja intersukupuoliset lapset kokevat, että heille ei ole paikkaa siellä huipulla, niin he kokevat myös, että heille ei ole paikkaa siellä harrasteurheilussa. Tämä on heidän ulossulkemistaan, marginalisointia ja ulossulkemista.

AR

Se on todella surullista varsinkin, kun samaan aikaan mediassa käydään isosti keskustelua siitä, että esimerkiksi Suomessa lapset, nuoret, aikuiset eivät liiku tarpeeksi. Niin sitten me luodaan niitä rakenteellisia ongelmia ja esteitä sille osallistumiselle. Vaikka kuitenkin kyse voisi olla hyvinkin matalan kynnyksen toiminnasta, johon lähteä mukaan.

SK

Joo, eikä se kilpisty vaan siihen, että sitten vaikka sukupuolivähemmistöt kokee, että he ei voi osallistua. Mutta että mitä moninaisempia ihmisiä hyväksytään mukaan, sitä suurempi osa myös cis-ihmisistä lähtee mukaan. Eli sitten kun jätetään tietynlaiset ulos, niin myös muut jäävät ulos. Mutta mitä enemmän me sallitaan, niin sitä enemmän tulee porukkaa mukaan. Ehkä pitäisi miettiä uudelleen. Ja tästä pitäisi ehkä olla tutkimuksia enemmän. Tätä pitäisi haastaa tätä näkemystä siitä, että kyse olisi naisten oikeuksista ja naisten urheilun suojelemisesta, koska se ei ole. Se täytyy muistaa, että tässä ei puhuta nyt naisten oikeuksista ollenkaan.

AV

Joo, tässä on oikeastaan puhutaan miesten oikeuksista. Kyllä, kyllä. Se binäärin säilyttäminen on sitä valkoisen heteropatriarkaalisesta järjestelmän säilyttämistä, johon kuuluu myös se naisten kontrollointi, jota tämä kaikki keskustelu ilmentää. Se on hyvä tiedostaa, kun me puhutaan näistä kysymyksistä, että mistä me oikeastaan puhutaan. Ja minun mielestä myös se historia siellä takana on hyvä tiedostaa, että jos me ajatellaan siis nykyisen tai huippu-urheilun kehittymistä, niin se on ollut silloin kolonialismin aikana osa semmoista sivilisointiprosessia, jossa on haluttu nimenomaan tuoda tämä binäärinen sukupuolijärjestys niille, joita kolonisoidaan. Ja se edelleen näkyy tässä urheilussa. Ja jos me ajatellaan tätä naisten kontrollointia, että naisten osallistuminenhan kiellettiin esimerkiksi ensimmäisiin nykyaikaisiin olympialaisiin sen takia, että naisten katsottiin olevan biologialtaan - biologiasta me puhutaan tässä myös trans- ja intersukupuolisia koskevassa keskustelussa - naisethan nimenomaan biologiansa puolesta haluttiin silloin sulkea huippu-urheilun ulkopuolelle. Naisten pelättiin myös erityisesti yleisurheilun seurauksena maskulinisoituvan. Siihen myös liittyy sukupuolitestauksen aloittaminen siellä naisten urheilussa. Eli tässä tämä sama kela toistuu sieltä historiasta.

AR

Edelleen tänä päivänä joudutaan protestoimaan tai vastustamaan näitä liikkeitä, jotka aina säännöllisin väliajoin vähän nousee ehkä sieltä esille.

AV

Jos me puhutaan tästä historiasta, niin on myös hyvä muistaa se, että urheilussa se sukupuoli nähdään usein valkoisuuden kautta yhä edelleen, ei vain siellä historiassa. Jos me ajatellaan vaikka Serena Williamsia, niin hän on joutunut tällöisten transvihamielisten asenteiden kohteeksi, koska hänen ei ehkä katsota täyttävän sitä kapeaa länsimaista valkoista naiseuden raamia, joka nojaa tiettyihin stereotyyppioihin. Ja useat tutkijathan ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että urheilussa sukupuolitestaus, jos ei se ole pakollista, vaan tällöistä selektiivistä, ikään kuin epäilyttävissä tapauksissa suoritettavaa, niin se kohdistuu enemmän mustiin ja ruskeisiin globaalin etelän urheilijoihin kuin valkoisiin. Eli kun me puhutaan sukupuolesta, niin se ei ole vain binäärinen ja transvihamielinen, vaan se on myös aika rasistinen. Ja nämä kaikki on hyvä minun mielestä muistaa tässä keskustelussa.

AR

Me ollaan puhuttu paljon ongelmista ja siitä, miten tämä näkyy esimerkiksi urheilijoiden arjessa. Jos me puhutaan siitä, että vaikka pitkän urheilu-uran jossain vaiheessa aletaan vaikka just sukupuolta kyseenalaistamaan tai tulee pakollinen sukupuolitestaus yhtäkkiä. Meillä on myös onneksi näitä positiivisia esimerkkejä. Esimerkiksi Suomen Tennisliitto on luonut yhteistyössä tasa-arvovaltuutetun kanssa todella hyvät toimintaohjeet sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden osallistumisesta tennikseen ja kilpailutoimintaan. Vastaavasti ehkä vähän sieltä alatasolta, niin olen esimerkiksi käynyt monen urheiluseuran kanssa keskusteluja, että he yhtäkkiä alkaakin pohtia sitä, että onko meidän seuran vaikka nimi sellainen, että toivottaako se kaikki tervetulleiksi. Ja sitten lähdetäänkin pohtimaan sitä, että tämä olisi aika pieni teko, jolla me voidaan toivottaa entistä useampi tervetulleeksi vaikka sinne meidän seuran toimintaan. Mutta olisiko teillä vinkkejä siihen, että miten me voidaan vastustaa anti-gender-liikehdintää urheilun parissa? Mitä me voidaan tehdä?

SK

Mun mielestä ainakin toi Tennisliiton esimerkki siitä, että he on tehnyt ohjeistuksen tasa-arvovaltuutetun kanssa yhteistyössä on tosi hyvä esimerkki siitä, miten tätä asiaa kannattaa lähestyä. Eli otetaan siihen mukaan asiantuntijataho, joka tietää tasa-arvokysymyksistä, tietää sukupuolten moninaisuuskysymyksistä ja tehdään yhteistyössä. Urheilujärjestöjen ei tarvitse olla asiantuntijoita kaikessa, vaan he voi pyytää apua ja niinhän se pitääkin olla. Mutta sen lisäksi täytyy myös miettiä esimerkiksi näitä rahoituskysymyksiä, miten naisten urheilua rahoitetaan. Se on ehkä mun mielestä ainakin yksi semmoinen konkreettisin asia, mikä näkyy Suomessakin jonkin verran, että miten naisten ja miesten urheilu näkyy, miten sitä rahoitetaan, millaiset puitteet on toimia.

AV

Itse ehkä toivoisin, että kun keskustellaan trans- ja intersukupuolisten henkilöiden oikeudesta kilpailla, niin me ei puhuttaisi vaan siitä, että onko heillä nyt oikeus kilpailla naisten sarjassa vai missä sarjassa, vai pitäisikö heillä olla omat sarjansa, vaan että me puhuttaisiin laajemmin tästä sukupuolesta, pohdittaisiin sitä, että onko tämä olemassa oleva, täysin ihmisen luoma jako tähän binääriin se ainoa oikea urheilussakaan, vai voitaisiinko me ajatella sukupuolta myös urheilussa moninaisena niin kuin se ihan biologisesti jo on. Professori Travers Simon Fraser -yliopistosta on ehdottanut urheilun ajattelemista uudelleen niin, että se ei perustuisi näihin binääriisiin kategorioihin. Hän ehdottaa, että ensin olisi siirtymävaihe, jossa meillä voisi olla kategorioina avoin sarja ja naisten sarja, mutta sillä tavalla, että naisten sarja tai kategoria perustuisi sukupuolen itsemäärittelyyn. Ja hän korostaa, että tämä ei johdu biologiasta, vaan tämä on täysin sosiaalisesti tarpeellinen tässä siirtymäprosessissa. Mutta sitten hän ehdottaa, että jatkossa esimerkiksi tällainen golfissa olemassa oleva tasoitusjärjestelmä voisi toimia yhtenä elementtinä tällaisessa urheilun transformatiivisessa mallissa, joka ei perustuisi tähän binääriseen sukupuolijakoon. Eli Travers ehdottaa tällaista oikeastaan aika isoa paradigmanmuutosta urheiluun.

AR

Joo, ja ehkä monet lajit on rakentunut tietynlaisiksi hyvin pitkän ajanjakson aikana. Ja varmasti se, että tietyissä lajeissa se muutos voi olla hitaampaa. Toki sitten esimerkiksi puhuttiin niistä yksilölajien eroista verrattuna joukkuelajeihin, niin meillä on tosi positiivisia esimerkkejä Suomessa, vaikka Cheerleadingliitto. Että heillä onkin sitten, että suurin osa sarjoista ei vaadi sitä sukupuolen määrittelyä ollenkaan, ja suurin osa sarjoista on jo automaattisesti niin sanotusti sekararjoja. Eli se, että urheilussa opittaisiin katsomaan vähän ehkä sen laatikon ulkopuolelta, eikä ihan puhtaasti vaan sääntöjen näkökulmasta tai sen fysiikan näkökulmasta. Miten me voidaan noudattaa tällaisia liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita toisten kunnioituksesta, tasavertaisesta oikeudesta liikuntaan ja urheiluun sekä oikeudenmukaisuuteen? Me ollaan kuitenkin tässä nyt sivuttu aika montaa esimerkkiä nimenomaan siitä ulossulkemisesta.

SK

Niin. Tavallaan haluaisin haastaa myös sitä, että noudatetaanko niitä tälläkään hetkellä kauhean hyvin. Että kuinka hyvin ja kuka ne säännöt luo ja ketkä tätä urheiluskeneä hallitsee maailman tasolla ja sitten toisaalta Suomen tasolla, että kuka sitä määrittelee. Että liikunta ja urheiluhan on lähtökohtaisesti tosi positiivisia asioita. Ja tämä keskustelu, mitä urheilun ympärillä käydään, on

tosi ongelmapainotteista. Mutta se asia, mistä me puhutaan, on positiivista. Ja semmoista, mihin kaikkia pitäisi kannustaa. Ja semmoinen, mikä on hyvä juttu. Sen sijaan, että me tehdään tosi sääntöpohjaisia systeemejä, ja niin kuin säkin sanoit, että tosi monet asiat pohjautuu siihen, että on jotkut säännöt jostain kaukaa ja sitten ne on muokkautunut. Sen sijaan pitäisi ehkä fokuksitua nimenomaan siihen, että saataisiin mahdollisimman paljon ihmisiä mukaan ja pysyisi se positiivinen henki. Että voiko kilpailu ja positiivinen henki pysyä samassa laatikossa, en tiedä, mutta lähtökohta on se, että puhutaan positiivisesta asiasta.

AR

Niin ja niin kuin Anniina tuolla aikaisemmin mainitsikin siitä, että sen urheilun kautta saa niin paljon enemmän kuin vaan ne fyysiset suoritukset tai ennätykset. Siihen liittyy se sosiaalinen puoli, siihen liittyy se itsensä ylittäminen, ei pelkästään voittaminen. Jotenkin se, että saataisiin nämä takaisin sinne urheilun keskiöön. Erityisesti kun me puhutaan lapsista ja nuorista, joiden kuitenkin toivottaisiin saavan siitä liikunnasta ja urheilusta positiivisia kokemuksia ja vaikka sen liikunnallisen elämäntavan osaksi omaa arkea.

AV

Just näin. Ja tähän on ehkä hyvä tuoda se näkökulma, että tutkijat on tuoneet esille sen, että tällaisen reilun kilpailun tai reilun pelin hengessä transihmisten ja intersukupuolisten ihmisten syrjäyttäminen tai marginalisointi urheilusta väistämättä heikentää sitä urheilun toista perusarvoa eli inklusiivisuutta.

AV

Ja tähän liittyen on hyvä puhuakin siitä, että mitä me pidetään epäreiluna kilpailuetuna. Miksi esimerkiksi koripalloilijan tai korkeushyppääjän pituus, tai uimarin ruumiinrakenne, tai kiipeilijän käsien pituus, niitä ei pidetä samalla tavalla epäreiluina ominaisuuksina kuin niin sanottuja hormonaalisia etuja. On hyvä myös kysyä, että miksi tällaisista kehollisista ominaisuuksista tulee ongelma oikeastaan vasta silloin, kun ne liitetään naissukupuoleen. Miksi esimerkiksi niin sanottua normia korkeampia testosteronimääriä pidetään miehillä tällaiseina luonnollisena ja osoituksena heidän urheilullisesta erityislaatuudesta, mutta sitten kun ne on naisilla, niin ne on epänormaaleja ja ne on ongelma. Travers huomauttaa, että nämä päätökset, mitä urheilussa pidetään epäreilun kilpailuedun tarjoavana, meidän on hyvä muistaa, että ne ei ole mitään luonnonlakeja, vaan ne on sosiaalisia, ne on ihmisten päätöksiä. Ja usein ne nojaa myös näihin sukupuolistereotyyppioihin.

SK

Ja ehkä tähän liittyen just se, että ongelma on näkynyt siinä, että on ollut näitä yksittäisiä huippuyksilöitä, jotka on voittanut esimerkiksi naisten sarjassa oman lajinsa. Ja on tämä nyrkkeilijä ja sitten on ollut tämä yksi uimari, jota on nostettu koko ajan esille. Sitten on, että nämä on näitä yksittäisiä, jotka on huippuja, jotka hallitsee. Mutta ihan samalla tavalla esimerkiksi miesten urheilussa on, tai naisten urheilussa muutenkin, on huippuja, jotka pärjää. Puhutaan esimerkiksi Usain Bolt, joka oli tosi pitkään alansa huippu. Sitten on, mä tiedän hiihdosta, tämän norjalaisen Klæbon, joka on ihan huippu. Mutta koska he kuuluu tai sopeutuu tähän sukupuolen normiin, niin he on vaan yksittäisiä huippuja, mutta ketään ei haittaa, että he on ihan lyömättömiä. Ja vaikka hiihdossa, mitä mä oon ymmärtänyt, niin ei edes kilpailla siitä

ykköspaikasta, vaan siitä muut tulee, että on Klæbo ja sitten muut tulee perässä. Mut heti kun tässä siirrytään tavallaan naisten urheiluun ja sit siellä jotenkin normaalista naisesta eroavaan yksilöön, niin se onkin ongelma, että on tällainen hallitseva huippu. Että se on tämmöstä vähän kaksinaismoralistista keskustelua siitä, että mikä on normaalia ja mikä ei. Ja sitten päästään vielä tähän, että kuinka normaaleja huippu-urheiluyksilöt on, jotka tavoitteellisesti treenaa. Että hehän on vaikka meihin verrattuna ihan omia yksilöitään.

AV

Joo ja sitten jos mietitään nyt esimerkiksi tätä sukupuolitestauksta, mikä nyt on MM-kisoihin tulossa, että tarkistetaan ne kromosomit. Jos me puhutaan normaaliudesta, niin me tiedetään, että biologia on normaalistakin vaihtelevaa. Kaikki eivät yksinkertaisesti sovi näihin selkeisiin XX- tai XY-kromosomiluokkiin.

SK

Ja harva meistä tietää omia kromosomejaan. Tämä keskustelu on aivan absurdi silloin, kun me puhutaan kromosomitason testauksista ja muutoksista. Sitten meillä voi olla esimerkki, jossa koko elämänsä naisena elänyt ihminen ja naisena urheillut ihminen käy testaamassa kromosominsa. Siellä todetaan kromosomipoikkeus ja sitten häneltä evätään kaikki ja hänen sukupuolensa kyseenalaistetaan. Tämä on todella keinotekoisia.

AV

Ja sitten jos tuota vielä peilaa siihen, että meillä on sitten taas se vahva diskurssi, että yksilön sukupuoli on se, miksi hänet on syntymässä määritelty. Ja sitten jos me ajatellaan nyt just tätä MM-kisojen testausta, niin sitten siinä kyseenalaistetaankin mahdollisesti se sukupuoli, mihin yksilö on syntymässä määritelty. Ja hänet marginalisoidaan siinä aivan täysin.

AR

Niin ja yhtäkkiä urheilijoiden yksityisasiat ovatkin kaikkien asioita. Niistä tuleekin semmoinen julkisen keskustelun aihe.

AV

Kyllä ja se mikä tässä on ehkä hyvä myös huomioida on se, että media aika, mun nähdäkseni kriittittävästi toistaa tätä anti-genderistä diskurssia kyseenalaistamatta sitä tai analysoimatta tarkemmin, että mistä esimerkiksi vaikka Trumpin linjauksissa tai Yhdysvalloissa osavaltiotasolla tehdyssä linjauksissa tai vaikka Briteissä nyt tehdyissä linjauksissa on oikeastaan kysymys.

SK

Joo, tässä keskustelussa näkyy tosi vahvasti se, että ei ymmärretä näitä sukupuolen moninaisuuden kysymyksiä, ja sitten tasa-arvokysymykset on jotain urheilusta erillisiä asioita, ja jotain, joista sä voit tietää olemalla urheilun asiantuntija, mutta tässä ei nähdä sitä, että sun pitäisi vähän opiskella aiheesta ennen kuin voit tehdä isoja linjauksia.

AV

Ja kilpaurheilussahan ainakin jossain määrin vallitsee edelleen semmoinen jännä asenne, että urheilu olisi jossain mielessä semmoinen erillinen linnake muusta maailmasta ja siten myös

ihmisoikeuksista. Tämä on tällainen poikkeuksellisuusdiskurssi, josta tutkijat on puhuneet, ja tämä ei näy vain siellä kilpa-areenoilla, vaan tähän näkyy esimerkiksi siinä, että kansainvälisiä arvokilpailuita voidaan ihan hyvin järjestää semmoissa maissa, jotka systemaattisesti polkevat ihmisoikeuksia. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että kansainvälisiä arvokilpailuita voidaan ihan hyvin järjestää maissa, jotka systemaattisesti polkevat ihmisoikeuksia. Sitten on hyvä muistaa, että YK:n kulttuuristen oikeuksien erikoisraportoija on todennut, että kansainvälinen oikeus suojelee kaikkia, myös intersukupuolisia ja transnaisia. Tähän suojeluun kuuluu myös heidän oikeutensa osallistua urheiluun. Eli myös urheilu on hyvin vahvasti ihmisoikeusasia.

AR

Niin ja tästä mun mielestä Salla sanoit hyvin silloin aikaisemmin keskustelussa, että kun urheiluliittojen tai urheilun parissa toimivien organisaatioiden ei tarvitsisi olla joka osa-alueen asiantuntijoita. Että sitten voitaisiin kysyä apua, voitaisiin konsultoida. Ja aina välillä se, mitä itse miettii tässä on se, että kuinka paljon esimerkiksi vaikka transihmisiä on kuunneltu näiden ohjeistusten luomisessa, onko sieltä saatu sitä oikeasti kokemusasiantuntijanäkemyksiä? Koska sillä on kuitenkin varmaan suurin merkitys sille, että siitä toiminnassa saadaan sellaista, että sinne olisi kaikkien helpompi tulla.

AR

Kiitos erittäin hyvästä keskustelusta. Ainakin itsellä pyörii tällä hetkellä tosi vahvasti sellaisia keloja, että mitä täällä urheilun puolella voitaisiin tehdä paremmin. Miten te, Anniina ja Salla, haluaisitte ehkä summata tätä? Tai mitä te toivoisitte, että vaikka kuulijat saa tästä tai jäisi päällimmäisenä mieleen tämän jakson kuunneltuaan? Aloitatko vaikka Salla?

SK

Tämä on laaja keskustelu. Mutta se ehkä, mitä me halutaan Naisjärjestöjen Keskusliitossa korostaa, on se, että kun puhutaan transihmisten ulos sulkemisesta naisten urheilun suojelemisen näkökulmasta, niin se ei pidä paikkaansa. Eli tässä ei ole kyse naisten oikeuksista. Tässä on kyse transihmisten syrjimisestä. Tässä on kyse vanhakantaisesta konservatiivisesta ajattelutavasta, jossa naiset on tietynlaisia ja miehet on tietynlaisia, ja jos sä et sovi siihen muottiin, niin sä oot jotenkin vääränlainen ja sut pitää poistaa. Mä haastaisin kaikkia, jotka ajattelee, että tällainen transnaisten ulossulkeminen on jotenkin naisten oikeuksien puolustamista, niin mä haastaisin heitä kaikkia miettimään sitä vielä uudelleen. Ehkä lukemaan asiasta, tutustumaan asioihin, haastamaan omia näkökulmia, koska tämä asia on saatu ulos nyt niin, että se olisi jotenkin oikeasti relevantti ongelma tai relevantti huoli, mutta näin ei ole. Että haastetaan sitä tämänhetkistä keskustelua ja mietitään, että mitä me tässä oikeasti, mistä me puhutaan, mitä me oikeasti halutaan. Ja ehkä vielä se, että en halua pelotella, mutta tämä ei jää tähän. Nämä konservatiiviset tahot, anti-gender-toimijat, eivät he lopeta siihen, että transihmiset suljetaan pois urheilusta. Sitten se jatkuu ja me siirrytään cis-naisiin jossain vaiheessa. Muistetaan, kenen puolella ollaan.

AR

Tosi hyvä pointti. Mites Anniina, onko sulla jotain loppukaneettia?

AV

No joo, ehkä se, että jos me ajatellaan tätä keskustelua, mitä me käydään transsukupuolisten ja intersukupuolisten henkilöiden osallistumisoikeudesta, niin vaikka kaikki se keskustelu ei olisikaan tarkoituksellisesti antigenderististä, mutta se usein pelaa sinne antigenderistien pussiin. Se on hyvä tiedostaa ja pohtia kriittisesti, että mistä ne niin sanotut totuudet tulevat. Usein kun vaikka puolustetaan transnaisten ulossulkemista tutkimuksiin vedoten, niin ollaankin oikeastaan tutkittu cis-miehiä tai puhutaan jostakin keskivertonaisista, keskivertomiehistä, vaikka me tiedetään, että urheilijat kilpatasolla ei ole mitään keskivertoihmisiä. Ja sitten se historia tiedostaen myös. Ja vaikka me tiedetään, että tämä naisten urheiluun kohdistuva moraalinen huoli ei ole uusi asia, niin tämänhetkisestä keskustelusta, ainakin jos ajatellaan Yhdysvaltoja ja Iso-Britanniaa, niin tämä keskustelu ja moraalinen paniikki sukupuolesta, kromosomeista, hormoneista, niin tämä on hyvin vahvasti nimenomaan seurausta tästä vahvistuneesta anti-gender-liikehännästä. Se on sellainen asia, minkä soisi kaikkien tiedostavan. Ja ehkä minulla on enemmän kysymyksiä kuin vastauksia, mutta mitä ollaan tässä keskustelussa jo sivuttu, että onko tämä binääri jako urheilussa pakollinen asia, voitaisiinko urheilu ajatella jotenkin toisin. Ja sitten kun me puhutaan tästä niin sanotusta epäreilusta kilpailuedusta, me mietittäisiin myös kriittisesti, että mitä me sillä oikeastaan tarkoitetaan, koska se asia on aika paljon monimutkaisempi ja moniulotteisempi kuin vaan ne kromosomit tai hormonit. Ja sitten myös tämä, että miten ihmisoikeudet toteutuu urheilussa sekä siellä kilpa-areenoilla että niiden areenoiden ulkopuolella. Nämä on ehkä sellaisia kysymyksiä, joita haluaisin heittää, haasteita urheilumaailmalle.

AR

Kiitos teille ihan mahtavasta keskustelusta. Ehkä jos mä itse vielä summaisin näitä ajatuksia ja mitä erityisesti tuolla liikunnan ja urheilun puolella voitaisiin miettiä, on se, että miten nämä huippu-urheiluun tehdyt linjaukset vaikuttavat esimerkiksi lasten ja nuorten osallistumiseen, heidän kokemukseen siitä, ovatko he tervetulleita liikuntaharrastuksiin. Se, että näitä asioita ei tarvitse osata yksin, vaan että liikunta- ja urheilujärjestöjen ei tarvitsisi olla kaikkien alojen asiantuntijoita, koska emme niitä tietenkään ole, vaan että apua näiden linjausten tekemiseen voidaan pyytää eri alojen asiantuntijoilta. Ja sitten myös se, että urheilu ei ole yhteiskunnallisesta keskustelusta irrallinen saareke, vaan hyvin pitkälti nämä teemat, jotka näkyvät julkisessa keskustelussa, lähtevät heijastumaan myös siihen urheilun piirissä käytävään keskusteluun ja ne asenteet siirtyvät myös sinne. Ja toisaalta myös ehkä ne positiiviset vastavoimat voisivat siirtyä sinne myös näiden vaikutusten myötä.

Tämä oli Fair Play FM, Finlands Svenska Idrottin, Naisjärjestöjen Keskusliiton ja Suomen Työväen Urheiluliitto TUL:n podcast-sarja. Kiitos, että kuuntelit.

Hållbar Idrottsförening / Vastuullinen urheiluseura -verkoston toiminnasta ja koulutuksista löydät lisätietoja järjestöjen nettisivuilta.